

ks. Dominik Ostrowski

 <https://orcid.org/0000-0002-7139-4655>
dominik.ostrowski@pwt.wroc.pl

ks. Marek Stępkowski

 <https://orcid.org/0009-0004-3342-8406>
m.stepkowski97@gmail.com

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu

 <https://ror.org/0o3jq9j58>

Zasady przygotowywania nowych obchodów liturgicznych oraz zarys ich implementacji w dokumentacji komisji liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski

 <https://doi.org/10.15633/ps.29407>

Ks. Dominik Ostrowski – dr hab., prof. Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, prezbiter diecezji świdnickiej, absolwent Anselmianum w Rzymie; konsultor Komisji liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski.

Ks. Marek Stępkowski – mgr prezbiter Archidiecezji Wrocławskiej, święcenia w 2022 roku. Ukończył studia na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu w zakresie liturgiki.

Article history • Received: 15 Sep 2023 • Accepted: 24 Nov 2023 • Published: 31 Dec 2025

ISSN 1428-5673 (print) • **ISSN** 2391-6575 (online) • Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Abstrakt

Zasady przygotowywania nowych obchodów liturgicznych oraz zarys ich implementacji w dokumentacji komisji liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski

Artykuł podejmuje kwestię wdrażania zasad ustanawiania nowych obchodów liturgicznych w Kościołach lokalnych po soborze watykańskim II, w świetle dokumentów Stolicy Apostolskiej oraz działań komisji liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski. Analiza obejmuje kolejne etapy prac, z zastosowaniem analizy porównawczej dokumentów normatywnych i archiwalnych, z uwzględnieniem przykładowej celebracji ku czci bł. Angeli Truszkowskiej. Wyniki wskazują na ogólną zgodność z obowiązującymi zasadami, pomimo niepełnej dokumentacji i niektórych braków proceduralnych. Studium ukazuje potrzebę dalszego uporządkowania norm oraz wyraźniejszego uregulowania takich kwestii, jak konsultacje z wiernymi, przekłady tekstów na łącinę i sposób korespondencji z dykasterią.

Keywords: liturgia, kalendarz, reforma liturgiczna, bł. Angela Truszkowska

Abstract

Norms for the preparation of new liturgical celebrations and an outline of their implementation in the documentation of the liturgical commission of the Polish Bishops' Conference

The article addresses the practical implementation of norms for introducing new liturgical celebrations in local Churches after the Second Vatican Council, based on documents of the Holy See. The analysis covers the stages of preparing the local calendar, composing liturgical texts, and the procedures of approval and correspondence with Rome. The method is a comparative analysis of normative and archival documents, with reference to the example of the celebration in honor of Blessed Angela Truszkowska. The results show general conformity with the applicable norms, despite incomplete documentation and some procedural gaps. The study highlights the need for further systematization of liturgical practice and clearer regulation of pastoral consultations, Latin translations, and correspondence with the Dicastery.

Słowa kluczowe: liturgia, calendar, liturgical reform, Blessed Angela Truszkowska

Reforma liturgiczna po soborze watykańskim II, zgodnie z myślą konstytucji *Sacrosanctum concilium* w nr. 11, uwzględnia prawo Kościołów partykularnych do obchodów ku czci wybranych świętych, a gdy mowa o Kościołach partykularnych, chodzi o poszczególne narody i rodziny zakonne. Wspomniane przez konstytucję dwa podstawowe podmioty są w dalszym ciągu reformy liturgicznej uzupełnione także przez podmiot trzeci, którym są poszczególne diecezje, a wytyczne Stolicy Apostolskiej w zakresie obchodów własnych połączą z tymi podmiotami właściwe władze: dla narodów (krajów) – konferencje biskupów, dla diecezji – poszczególni biskupi, dla zakonów zaś na prawie papieskim – wyżsi przełożeni zakonni.

W niniejszym studium poświęcimy uwagę podstawowym procesom przygotowywania nowych obchodów liturgicznych, publikowanym przez Stolicę Apostolską, celem ujęcia perspektywy ich realizacji w Kościele w Polsce.

W roku 1970 Kongregacja właściwa dla kultu Bożego¹ wydała instrukcję o rewizji kalendarzy partykularnych oraz własnych formularzy oficjów i mszy (*Calendaria particularia*)², która stała się podstawą dla właściwej realizacji rewizji i wprowadzania nowych obchodów do kalendarzy Kościołów partykularnych. W kolejnych latach Stolica Apostolska publikowała dokumenty normujące kwestie szczegółowe oraz korygujące proces reformy w wybranych aspektach: w 1970 roku wraz z pierwszą edycją nowego mszału rzymskiego pojawiły się *Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza* (częściowo zmieniane w kolejnych edycjach mszału), w 1997 roku ukazała się *Notyfikacja dotycząca niektórych aspektów własnych kalendarzy i tekstów liturgicznych*³, a w 2002 roku

1 Dla uproszczenia posługiwać się będziemy ujednoliconą nazwą „Kongregacja” lub „Dykasteria” (obecnie Dykasteria ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów), pamiętając o licznych zmianach nazwy tego urzędu w historii.

2 Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Calendaria particularia. Instrukcja o rewizji kalendarzy partykularnych oraz własnych formularzy oficjów i mszy*, 24.06.1970, „Wiadomości Diecezjalne (Katowice)” 41 (1973) nr 7–9, s. 137–148 [dalej: Instrukcja *Calendaria particularia*].

3 Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Notyfikacja dotycząca niektórych aspektów własnych kalendarzy i tekstów liturgicznych*, 20.09.1997, „Anamnesis” (2001) nr 27, s. 21–30 [dalej: *Notyfikacja dotycząca niektórych aspektów własnych kalendarzy i tekstów liturgicznych*].

Notyfikacja dotycząca niektórych aspektów własnych lekcjonarzy kościelnych „Liturgii godzin”⁴. Dokumenty dotyczące kalendarzy zawsze były powiązane w praktyce również z wytycznymi Stolicy Apostolskiej dotyczącymi kompozycji i przekładów tekstów liturgicznych, a więc poczynając od 1969 roku stosowano w tej materii instrukcję o tłumaczeniu tekstów liturgicznych *Comme le prévoit* Rady dla wykonywania Konstytucji o liturgii („Consilium”) z roku 1969⁵, następnie zaś, od 2001 roku instrukcję Kongregacji *Liturgiam authenticam*⁶. Nie mniej ważnymi w praktyce dokumentami powiązanymi z wyżej wspomnianymi są też normy dotyczące patronów i tytułów kościołów, a więc dokument *De patronis constituendis* z 1973 roku⁷, notyfikacja o poświęceniu lub błogosławieństwie kościoła ku czci jakiegoś błogosławionego z 1998 roku oraz notyfikacja o tytule kościoła z 1999 roku⁸. Nie zapominamy o motu proprio papieża Franciszka *Magnum principium* z 2018 roku⁹, dotyczącym większej roli lokalnych konferencji episkopatu w wyborze właściwego przekładu tekstów.

Wzmiankowany w tytule zarys implementacji norm dotyczących nowych obchodów w Polsce jest próbą wstępnego i pilotażowego skonfrontowania zasad i ich realizacji na przykładzie wybranego obchodu liturgicznego, którym w niniejszym studium będzie wspomnienie bł. Angeli Truszkowskiej, dziewicy, założycielki Zgromadzenia Sióstr Świętego

4 Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Notyfikacja dotycząca niektórych aspektów własnych kalendarzy i własnych lekcjonarzy kościelnych „Liturgii Godzin”, 27.06.2002, „Anamnesis” (2003) nr 34, s. 9–17.

5 Rada dla wykonywania Konstytucji o liturgii, *Comme le prévoit*. Instrukcja o tłumaczeniu tekstów liturgicznych, 25.01.1969, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 24 (1971), s. 320–329.

6 Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Liturgiam authenticam*. Instrukcja o należyтым wykonywaniu Konstytucji o Liturgii Świętej. 5: Stosowanie języków narodowych przy wydawaniu ksiąg rzymskiej liturgii 25.04.2001, „Anamnesis” (2002) nr 29, s. 11–46 [dalej: Instrukcja *Liturgiam authenticam*].

7 Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *De patronis constituendis*. Normy dotyczące ustanawiania patronów, 19.03.1973, „Anamnesis” (2016) nr 85, s. 15–17.

8 *Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, Notificatio de dedicatione aut benedictione ecclesiae in honorem alicuius beati*, „Notitiae” 1998, s. 664; *Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, Notificatio de titulo Ecclesiae*, „Notitiae” 1999, s. 158–159. Oficjalne przekłady tych dokumentów na język polski nie są dostępne, natomiast w niniejszym tekście odwołujemy się do przekładu własnego.

9 Franciszek, List apostolski w formie motu proprio *Magnum principium* zmieniający kanon 838 Kodeksu prawa kanonicznego, „Anamnesis” (2018) nr 1 (92), s. 7–9.

Feliksa z Kantalicjo (felicjanek). Proces zatwierdzania tego obchodu jest stosunkowo szeroko udokumentowany w archiwum Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Konferencji Episkopatu Polski [dalej dla uproszczenia nazywaną „Komisją liturgiczną KEP”¹⁰]. Jest to w tym zakresie pierwsza część szerszego studium dokumentującego kolejno wprowadzane obchody liturgiczne, które autor planuje realizować na podstawie dalszych badań archiwum komisji, ze świadomością, że zasoby tego archiwum, jakkolwiek znaczące (ponad 15 tys. dokumentów w ponad 40 segregatorach), nie wyczerpują dokumentacji lokalnych obchodów. W analizowanym przypadku zdecydowano się pozostać na poziomie centralnym, ponieważ ze znalezionych 13 dłuższych lub krótszych dokumentów (a 20 licząc zdublowane) wynikało, że prace nad tym konkretnym wspomnieniem dla całej Polski prowadził sekretarz komisji centralnej, z odnotowaniem intencji wprowadzenia obchodu w randze wspomnienia obowiązkowego w archidiecezji krakowskiej i diecezji kaliskiej. Dokumentacja obejmuje okres od 25 marca 1993 do 17 czerwca 1995 roku, a w tym czasie obowiązywała jedynie instrukcja *Calendaria particularia* i Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza oraz instrukcja *Comme le prévoit*. Pozostałe, bardziej szczegółowe normy, jeszcze nie zostały opublikowane, jednakże będziemy je brać pod rozwagę podczas analizy, aby prześledzić, które z nich zostały zachowane jako domyślne lub intuicyjne działania, które zostały potwierdzone przez legislację.

1. Przygotowanie nowej edycji kalendarza lokalnego

Instrukcja *Calendaria particularia* zdefiniowała ogólne zasady roztropnej organizacji lokalnego kultu świętych w łączności z powszechnym kultem Kościoła, z poszanowaniem roli niedzieli i tzw. okresów mocnych w roku liturgicznym, dbałością o niemnożenie obchodów ponad miarę¹¹, a także właściwy sposób pracy odpowiednich gremiów

¹⁰ Pomijamy w tym miejscu szczegółową dokumentację zmieniających się nazw samej komisji, która w odnośnym okresie dokumentowała swoje prace jako „Komisja Episkopatu Polski do spraw liturgii i duszpasterstwa liturgicznego”. Zob. Segregator „Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów 1963–1992” w archiwum Komisji w siedzibie Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie.

¹¹ Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt I 2.

zadaniowych. Ważnym elementem wprowadzania nowych obchodów jest poddanie kalendarzy lokalnych opinii duchowieństwa i wiernych¹² (co implikuje konieczność udokumentowania takich konsultacji przed wprowadzeniem nowego obchodu).

Do istotnych czynności (procedur), które stają przed Kościołami lokalnymi w zakresie wprowadzania lokalnego kultu należy przede wszystkim pytanie o potrzebę wprowadzenia danego kultu do liturgii i do kalendarza, mając na uwadze wspomnianą już wyżej zasadę niemnożenia obchodów ponad miarę¹³. Istotnym zadaniem jest wybranie daty nowego obchodu liturgicznego (z uwzględnieniem możliwych zbieżności z obchodami ruchomymi). Stolica Apostolska podkreśla, że data obchodu powinna być związana z istotnym wydarzeniem w historii danego świętego: pierwszeństwo ma data śmierci, następnie w zależności od powagi argumentu takie daty, jak data przeniesienia relikwii, data urodzenia, inna ważna data w życiorysie¹⁴. Kolejną zasadą ogólną jest, że nie powinno się wybierać dni Wielkiego Postu i w Oktawie Wielkanocy oraz dni od 17 do 24 grudnia¹⁵. Wiąże się to w praktyce ze sprawdzeniem ewentualnej potrzeby przesunięcia w Kościele lokalnym przypadającego już innego obchodu wpisanego do kalendarza ogólnego. Równie istotnym elementem jest określenie rangi nowego obchodu, z ewentualnym wyszczególnieniem wybranych miejsc, jak na przykład kościoła, w którym przechowuje się ciało świętego lub błogosławionego (domyślnie przyjmuje się, że takie miejsca otrzymują rangę wspomnienia obowiązkowego, podczas gdy poza tym miejscem wspomnienie jest dowolne¹⁶. Kongregacja określiła w Notyfikacji dotyczącej niektórych aspektów własnych kalendarzy i tekstów liturgicznych (1997), że wskazane jest rozpoczynanie kultu właśnie od miejsca przechowywania ciała

¹² Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt I 4.

¹³ W tym miejscu można przypomnieć również nierzadko podkreślaną w literaturze cechą charakterystyczną kultu rzymskiego, którym jest tzw. rzymska trzeźwość (*sobrietas romana*), harmonizująca z zasadą niemnożenia ponad potrzebę wspomnień i świąt. Por. E. Bishop, *Liturgica historica*, Oxford 1962, s. 2–9; B. Nadolski, *Wprowadzenie do liturgii*, Kraków 2004, s. 143.

¹⁴ Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt III C.

¹⁵ Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt I, 2b.

¹⁶ Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt 10.

lub relikwii, a dopiero potem rozszerzanie go na zewnątrz¹⁷. W pewnych diecezjach, które już dawno przyjęły Ewangelię i które siłą rzeczy mają własny, bardziej rozwinięty kalendarz, byłoby wskazane rozpoczynanie od decyzji bardziej ograniczonych – przez wprowadzenie obchodu ku czci jakiegoś błogosławionego jedynie do kalendarza ściśle określonego terenu, na przykład do kościoła, w którym spoczywa jego ciało lub znaczna część relikwii¹⁸, albo też do kalendarza miejsca pochodzenia błogosławionego. Dodatkowo warto pamiętać, że zwyczajowo w łacińskiej nomenklaturze kalendarza na określenie „wspomnienie obowiązkowe” stosuje się termin „memoria”, a dla wspomnień dowolnych wpis kalendarzowy pozostaje bez określenia. W kalendarzu polskim używa się każdorazowo terminu „wspomnienie” i określa rodzaj: obowiązkowe lub dowolne.

Poprzez wprowadzenie nowego obchodu zmianie ulega kalendarz lokalny, dlatego należy sporządzić projekt uaktualnienia kalendarza Kościoła partykularnego, z podaniem nowego obchodu oraz ewentualną propozycją nowego dnia obchodu, który z tego powodu miałby zostać przesunięty¹⁹. Nie dotyczy to wprowadzania wspomnienia dowolnego obok już istniejącego wspomnienia dowolnego, ponieważ z natury rzeczy nie zachodzi tu kolizja, a jedynie poszerza się wybór wspomnienia.

W przypadku analizowanego przykładowo obchodu ku czci bł. Angeli Truszkowskiej w dokumentacji archiwum komisji liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski można stwierdzić, że wiele elementów zestawu obowiązujących norm zostało prawidłowo zachowanych, poczynwszy od ustalenia daty nowego obchodu (na 10 października²⁰) i określenia

17 Notyfikacja dotycząca niektórych aspektów własnych kalendarzy i tekstów liturgicznych, nr 32.

18 Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt 11. Uwaga: w polskiej wersji dokumentu, opublikowanej w „Wiadomościach Diecezjalnych” w Katowicach, w pkt. 10–11 nastąpiła redaktorska pomyłka, w wyniku której treść oryginalnego numeru 10 (dotyczącego uroczystości własnych miejsc i miast) została pominięta, a w jej miejsce wstawiono treść oryginalnego numeru 11 (obchody własne kościołów), następnie całkowicie przekakując z numeracją do numeru 12. W ten sposób w polskim tekście zabrakło wizualnie numeru 11. Zob. „Wiadomości Diecezjalne (Katowice)” 41 (1973) nr 7–9, s. 137–148.

19 Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt I 6.

20 Zgodnie z normą *Calendaria particularia* pkt I 4, która zaleca, aby datą obchodu była data narodzin dla nieba, w przypadku bł. Angeli Truszkowskiej, zmarłej w dn. 10 października 1899, zachodzi zgodność. Nie zachodzi problem z wymogiem unikania tzw.

pełnej nazwy („bł. Angeli Truszkowskiej, dziewicy”) oraz rangi obchodu („W archidiecezji krakowskiej i w diecezji kaliskiej: wspomnienie obowiązkowe. W innych diecezjach: „Wspomnienie dowolne”)²¹. Nie odnaleziono w archiwum dokumentacji wymogu instrukcji odnośnie do opinii duchowieństwa i wiernych w sprawie wprowadzenia tego obchodu.

2. Prace nad tekstami liturgicznymi i ich zatwierdzanie

Następnym etapem są prace nad tekstami liturgicznymi, regulowane przede wszystkim w *Liturgiam authenticam*, z przypomnieniem również nr. 53 instrukcji *Varietates legitimae* z roku 1994: „wymagania dotyczące przekładów liturgicznych powinny znaleźć odzwierciedlenie w nowo układanych tekstach”.²² Jest to ważna wskazówka, ponieważ oznacza, że ogólne zasady dotyczące prac z tekstami oryginalnymi są przenoszono także na kompozycje nowe.

Liturgiam authenticam wskazuje, że teksty przygotowuje komisja liturgiczna lub podobna, która w przypadku kalendarza diecezjalnego przedstawia przygotowany tekst biskupowi, a on przed zatwierdzeniem tekstów korzysta z rady duchowieństwa i biegłych specjalistów²³. Instrukcja przewiduje też, że sporządza się wykaz osób, które uczestniczą w pracy, wraz z krótkim opisem ich umiejętności lub uprawnień czy stopni akademickich przez nie posiadanych, wykaz ten jest dołączany do korespondencji kierowanej do Rzymu. W przypadku rodzin zakonnych na prawie papieskim, do przygotowania własnych tekstów liturgicznych, specjalną komisję ustanawia najwyższy przełożony zakonny²⁴.

Gdy idzie o samą pracę nad tekstami, zadaniem opracowujących jest przygotowanie kompletu tekstów liturgicznych (formularzy) dla

dni mocnych (dni Wielkiego Postu i w Oktawie Wielkanocy oraz dni od 17 do 24 grudnia, zob. Instrukcja *Calendarium particularium*, pkt I, 2b).

²¹ Zob. List o. F. Małaczyńskiego OSB do Przewodniczącego Komisji z dn. 7.10.1993 (Ldz. 108/93/PK), Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 4 („Przewodniczący Komisji”), s. 165–167.

²² Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Varietates legitimae*. Instrukcja o należytych wykonywaniu Konstytucji o Liturgii Świętej. 4: „De Liturgia Romana et Inculturatione”, 25.01.1994, „Liturgia Sacra” 2 (1996) nr 1–2, s. 5–32.

²³ Instrukcja *Liturgiam authenticam*, pkt 126a.

²⁴ Instrukcja *Liturgiam authenticam*, pkt 128a.

proponowanego nowego obchodu, zgodnie z wytycznymi Stolicy Apostolskiej: formularz mszalny (włącznie z odwołaniem do lekcjonarza), Liturgia godzin i martyrologium. Z natury rzeczy wszystkie elementy formularzy powinny być wzięte pod uwagę, a więc jeśli nie przygotowuje się tekstów dla każdego elementu formularza, stosuje się odsyłacz do tekstów wspólnych.

Do tekstów formularza mszalnego należą, jak czytamy, „antyfona na wejście, kolekta, modlitwa nad darami, prefacja, antyfona na komunię, modlitwa po komunii. Do nich można jeszcze dołączyć błogosławieństwo uroczyste albo modlitwę nad ludem”²⁵.

Kongregacja precyzyjnie określiła wymogi odnoszące się do poszczególnych elementów formularza mszalnego, przypominając o ich celu i sposobie formułowania. Odnośnie do kolekty zastosowano zasadę, że spośród modlitw tylko ona

ma bezpośredni związek ze świętym, którego się czci; wypada, żeby ona wyrażała jasno cechy charakterystyczne danego świętego, uwzględniała jego życie duchowe lub działalność apostolską, z pominięciem zwrotów które podkreślają zawsze to samo, np. cuda lub założenie rodziny zakonnej²⁶.

W Notyfikacji dotyczącej niektórych aspektów własnych kalendarzy i tekstów liturgicznych z roku 1997 Kongregacja doprecyzowała, że „konieczne jest zachowanie jej prawdziwej natury” i w związku z tym nie należy jej nadawać kształtu noty biograficznej. Po raz kolejny pojawia się odniesienie do *sobrietatis romanae*: „ukazuje się tam zarówno konstrukcja, jak i wyrazista zwięzłość tego rodzaju literackiego, jaki stanowi kolekta w obrządku rzymskim”²⁷. Odnośnie do modlitwy nad darami i po komunii, a także prefacji, obowiązuje zasada, że odnoszą się one „wprost do tajemnicy eucharystycznej, jeżeli w nich dodaje się wzmiankę o świętym, należy to uczynić tylko w sposób pośredni”²⁸.

²⁵ Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt 40.

²⁶ Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt 40b.

²⁷ Notyfikacja dotycząca niektórych aspektów własnych kalendarzy i tekstów liturgicznych, pkt 45.

²⁸ Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt 40cb.

Instrukcja *Calendaria particularia* określiła także normy odnoszące się do oficjum (Liturgii godzin), podkreślając przede wszystkim znaczenie dla oficjum tzw. czytania hagiograficznego, które należy ułożyć lub wybrać dla każdej uroczystości, święta i wspomnienia²⁹. Instrukcja stanowi, że

czytanie to można zaczerpnąć z pism Ojców lub pisarzy kościelnych; jeśli zaś chodzi o świętych lub błogosławionych, czytanie to może być albo wyjątkiem z ich pism albo też omówieniem cech ich życia duchowego lub działalności apostoelskiej³⁰.

Do czytania należy dołączyć odpowiednie responsorium, które – niezależnie od tego, czy będzie własne, czy zaczerpnięte z tekstów wspólnych – powinno pomagać w głębszym zrozumieniu i refleksji nad przeczytanym tekstem³¹. W punkcie 44 instrukcja wymienia inne elementy, które mogą nadać właściwy charakter oficjum, zwłaszcza w uroczystości i święta (invitorium, antyfony, przede wszystkim w Jutrzni i Nieszporach oraz modlitwy); zezwala się też na użycie własnych hymnów pod warunkiem zachowania ich teologicznej i formalnej poprawności.

Normy dotyczące zatwierdzania tekstów są określone przede wszystkim w instrukcji *Liturgiam authenticam*, która wymaga, aby komisja przedstawiła przygotowany tekst właściwej władzy do zatwierdzenia³². Gdy idzie o instancję zatwierdzającą, w diecezji jest nią biskup, który przed zatwierdzeniem tekstów powinien skorzystać z rady duchowieństwa i biegłych specjalistów³³. Jeśli idzie o rodziny zakonne na prawie papieskim, tekst zatwierdza najwyższy przełożony zakonny zachowując następujące elementy: głosowanie Rady przełożonego oraz zasięgnięcie, stosownie do potrzeby, opinii biegłych specjalistów i odpowiednich

²⁹ Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt 43.

³⁰ Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt 43.

³¹ Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt 43.

³² Instrukcja *Liturgiam authenticam*, pkt. 126a.

³³ Instrukcja *Liturgiam authenticam*, pkt 126a.

członków instytutu lub stowarzyszenia³⁴. Jeśli chodzi o rodziny zakonne na prawie diecezjalnym, tekst zatwierdza biskup diecezjalny³⁵.

Jeśli używa się tekstów tłumaczonych z łaciny, to „Konferencja Biskupów powinna poświadczyć, że tekst został dokładnie przetłumaczony”³⁶. Dlatego lokalne tłumaczenie powinno uzyskać poświadczenie konferencji episkopatu, w domyśle na podstawie oceny komisji liturgicznej przy konferencji episkopatu. Punkt ten ma tę zaletę, że ułatwia zachowanie jedności tłumaczeń, gdy np. dwie diecezje przedstawiają do zatwierdzenia rozbieżne tłumaczenia zwrotu „Deus, qui...”, podczas gdy w gremium centralnym przyjęto tłumaczenie „Boże, Ty...” (a nie „Boże, który...”). Gdy idzie o nowe teksty w mniej znanych na świecie językach (do których zalicza się jęz. polski), istnieje wymóg, aby uzyskać poświadczenie konferencji episkopatu, że tekst jest właściwie skomponowany zgodnie z zasadami wymaganymi przez instrukcję *Liturgiam authenticam*³⁷, aby tekst „wiernie oddawał bogactwo nauki katolickiej, [...] tak aby język sakralny odpowiadał treści dogmatycznej, którą zawiera”³⁸.

Naturalnie, gdy idzie o obchody dla regionu lub kraju, instancją zatwierdzającą jest konferencja episkopatu.

Kolejnym etapem jest przygotowanie i przesłanie dokumentacji do potwierdzenia (*recognitio* i *confirmatio*). Pojawia się pytanie, czy oficjalnie przyjęto zasadę, że odbywa się to drogą dyplomatyczną przez Nuncjaturę w przypadku diecezji lub przez kurie generalne w przypadku rodzin zakonnych, niestety pozostaje ono w sferze spraw do wyjaśnienia w obecnej fazie studium.

W przypadku analizowanego przykładowo obchodu ku czci bł. Angeli Truszkowskiej w dokumentacji archiwum komisji liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski można stwierdzić, że wiele norm obowiązujących ówczesnie, a także w nadchodzącej przyszłości w zakresie tekstów zostało zachowanych: teksty zostały poddane właściwej władzy

³⁴ Instrukcja *Liturgiam authenticam*, pkt 128a.

³⁵ Instrukcja *Liturgiam authenticam*, pkt 128e. Chodzi zazwyczaj o biskupa diecezjalnego, który sprawuje prawną pieczę nad zgromadzeniem (diecezja erygowania, przechowywania dokumentacji zgromadzenia itd.).

³⁶ Instrukcja *Liturgiam authenticam*, pkt 126d.

³⁷ Instrukcja *Liturgiam authenticam*, pkt 106–107.

³⁸ Instrukcja *Liturgiam authenticam*, pkt 80.

kościelnej, w tym przypadku konferencji episkopatu³⁹. Zachowano wymogi dotyczące tekstów, korzystając z możliwości użycia już zatwierdzonych tekstów wspólnych o dziewicach i dodając własną kolektę, która spełniła normy instrukcji w zakresie kompozycji, unikając przede wszystkim wyrażając cechy charakterystyczne błogosławionej, uwzględniając jej życie duchowne i działalność apostołską, i pomijając zwroty podkreślające „zawsze to samo”, np. założenie rodziny zakonnej⁴⁰. Zatrószczono się również o łacińską wersję kolekty, co nie było formalnym wymogiem, ale świadczyło o zachowaniu perspektywy rozszerzenia kultu poza granicę Polski, co zwłaszcza w rodzinach zakonnych ma duże znaczenie, ponieważ jeśli obchód ma być w przyszłości tłumaczony na inne języki, istotnym jest wzięcie pod uwagę przygotowania wersji łacińskiej dla Kongregacji, według której inne wersje językowe będą zatwierdzane (dotyczy to np. obchodów zakonnych w zgromadzeniach, które będą chciały obchodzić swoje święta w krajach swojej działalności).⁴¹ Warto zauważyć, że dokumentacja poświadcza postawę gotowości do współpracy komisji liturgicznej z rodziną zakonną, której dotyczy szczególnie kult błogosławionej, a więc z przełożoną generalną zgromadzenia felicjanek, o czym świadczy list sekretarza komisji do przewodniczącego, w którym rozważany jest wybór czytania hagiograficznego⁴². Samo zaś czytanie hagiograficzne, zaczerpnięte z pism błogosławionej, zostało wybrane zgodnie z normami wymaganymi przez instrukcję *Calendaria particularia*⁴³. Nota biograficzna mieści się w zakresie wyznaczonej objętości tekstu (jest zwięzła zgodnie z wymogami i zawiera w tym przypadku mniej niż 100 słów).

39 Pismo z Sekretariatu Episkopatu Polski do o. F. Małaczyńskiego OSB z dn. 12.01.1994 r., l. dz. 85/95/P, zob. Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 3 („Konferencja Plenarna Episkopatu Polski”), s. 10.

40 „Boże, nasz Ojciec, Ty obdarzyłeś błogosławioną Marię Angielę żywą wiarą i bezgraniczną miłością, by mogła wiernie spełniać Twoją wolę, spraw, abyśmy umocnieni jej modlitwą i przykładem, * z radością szukali tego, co się Tobie podoba, i żyli zgodnie z Twoją wolą” (*Calendaria particularia*, pkt 40b).

41 Tekst łaciński kolekty zob. Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 1 („Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów 1963–1992”), s. 548.

42 Zob. List o. F. Małaczyńskiego OSB do Przewodniczącego Komisji z dn. 31.12.1993 r., l. dz. 150/93/PK, Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 4 („Przewodniczący Komisji”), s. 146.

43 Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt 43.

Spośród wymogów, które pojawiły się w późniejszych latach, zachowano procedurę zatwierdzenia tekstów przez kompetentną władzę⁴⁴. Nie zastosowano późniejszej normy instrukcji „*Liturgiam authenticam*” odnośnie do wykazu osób uczestniczących w pracach, nie podjęto też tematyki martyrologium.

3. Korespondencja ze Stolicą Apostolską i wdrożenie obchodu

Po przygotowaniu projektu zaktualizowanego kalendarza oraz zatwierdzonych tekstów, odpowiednia instancja przekazuje dokumentację do Dykasterii ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, która zapoznaje się z wnioskami i objaśnieniami, szczególnie w zakresie adaptacji (*recognitio*⁴⁵). Instrukcja *Calendaria particularia* wymaga przede wszystkim krótkiego i czytelnego uzasadnienia dla wprowadzenia nowego obchodu⁴⁶, udokumentowania konsultacji z duchowieństwem i wiernymi lub rodziną zakonną⁴⁷; wreszcie także przedstawienia projektu zaktualizowanego kalendarza diecezjalnego w 3 egz. oraz 1 egz. dotychczasowego kalendarza dla dokonania porównań⁴⁸. Z pewnością, chociaż nie jest to wyrażone *explicite*, sam wniosek celem formalnej poprawności powinien zawierać uwzględnienie ewentualnej różnicy w stopniu obchodu w wybranym miejscu (np. w diecezji wspomnienie dowolne,

44 Zob. List o. F. Małaczyńskiego OSB do Przewodniczącego Komisji z dn. 31.10.1994 r., L. dz. 100/94/PK, Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 4 („Przewodniczący Komisji”), s. 101–102 oraz List o. F. Małaczyńskiego OSB do Sekretariatu KEP z dn. 3.01.1995 r., L. dz. 2/95/PK, Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 3 („Konferencja Plenarna Episkopatu Polski”), s. 11.

45 Dosł. *recognitionis causa*, notabene w polskim oficjalnym tłumaczeniu instrukcji *Liturgiam authenticam* jest w tym miejscu błąd tłumacza, który mówi o „aprobacie”.

46 Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt I 6a.

47 Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt I 4; rodzi się pytanie o przynależność do tej grupy tercjarzy agregowanych, którzy korzystają z kalendarza zakonnego (pkt. 16). Kodeks prawa kanonicznego na temat agregacji wypowiada się ogólnie: „Agregacja jednego instytutu życia konsekrowanego do drugiego jest zarezerwowana kompetentnej władzy instytutu agregującego, z zachowaniem zawsze kanonicznej autonomii instytutu agregowanego” (kan. 580).

48 Instrukcja *Calendaria particularia*, pkt I 6.

w wybranym sanktuarium wspomnienie obowiązkowe) oraz ewentualną prośbę o zmianę daty obchodu przenieszonego w związku z nowym obchodem.

W zakresie wymogów odnoszących się do samych tekstów normy są określone przede wszystkim w instrukcji *Liturgiam authenticam* w numerze 79, w którym przede wszystkim podkreśla się, że komplet dokumentów powinien posiadać właściwą formę, z podpisami i pieczęciami. Co do zaś zawartości kompletu dokumentów, który powinien być sporządzony w dwóch egzemplarzach, powinien on zawierać takie dokumenty, jak wykazy osób uczestniczących w posiedzeniu, protokoły głosowania, same teksty liturgiczne (w dwóch egzemplarzach), a także – w przypadku przekładów – szczegółową relację z zastosowanych reguł tłumaczenia (pkt d, nr 1), wykaz osób uczestniczących w pracach wraz z notatką o ich kompetencjach (pkt d, nr 2) oraz objaśnienia w zakresie wprowadzanych adaptacji (pkt d, nr 3–4).

Oprócz wyżej wymienionych wymogów, w zakresie obchodów diecezjalnych lub zakonnych instrukcja *Liturgiam authenticam* wymaga jeszcze poświadczenia Episkopatu o poprawności tłumaczenia lub o zgodności tekstów z normami przyjętymi na terytorium kraju i istniejącymi zatwierdzonymi tekstami liturgicznymi⁴⁹. Wreszcie, sięgając do starszej normy, instrukcja *Calendarium particularium* wymaga wyszczególnienia, które z proponowanych nowych tekstów liturgicznych są wykorzystaniem istniejących i zatwierdzonych tekstów, a które są nową kompozycją⁵⁰. Jeśli tekst przesyłany do *confirmatio* jest oparty lub wzorowany na już istniejącym i zatwierdzonym przez Kongregację, to powinno się również dołączyć identyfikator dekretu, którym *Stolica Apostolska* zaaprobowała tekst wzorcowy⁵¹.

Zgodnie z myślą *motu proprio* papieża Franciszka *Magnum principium* z 2018 roku dykasteria, przyjmując dokumenty, powinna być otwarta na dialog w sprawach, które wymagają wyjaśnienia podczas zatwierdzania tekstów dla ksiąg liturgicznych. Oznacza to możliwość prowadzenia dyskusji z Dykasterią co do słuszności rozwiązań przez nią ewentualnie zakwestionowanych. Do Dykasterii należy sprawdzenie przesłanych

⁴⁹ Instrukcja *Liturgiam authenticam*, pkt 126d.

⁵⁰ Instrukcja *Calendarium particularium*, pkt I 6b.

⁵¹ Instrukcja *Liturgiam authenticam*, pkt 128c1.

projektów oraz sygnalizowanie elementów dyskusyjnych (*recognitio*), a wreszcie potwierdzenie (*confirmatio*), które stanowi podstawę do ostatniego etapu prac, a więc publikacji (łac. *editio*). Akt potwierdzenia dykasteria wystawia w formie dekretu wraz z załączonymi listami, w których mogą być wymienione uwagi do potwierdzonego tekstu.

Po otrzymaniu z dykasterii dekretu zatwierdzającego nowy obchód liturgiczny można przejść do etapu wdrożenia obchodu oraz publikacji tekstów. W przypadku diecezji należy przesłać kopię dekretu do Sekretariatu KEP, celem włączenia nowego obchodu do oficjalnego Kalendarza liturgicznego diecezji polskich do publikacji przez KEP, celem poinformowania redaktorów mszału dla diecezji polskich o nowym wspomnieniu. W przypadku zgromadzeń nie ma takiego obowiązku, ponieważ obchody zakonne nie są włączane do kalendarza diecezji polskich. Natomiast zgodnie z normą instrukcji *Liturgiarum authenticarum* odnośna władza kościelna powinna przesłać do kongregacji dwa egzemplarze pełnego tekstu opatrzonego dekretem⁵².

Przy wprowadzaniu w życie dekretu zatwierdzającego nowy obchód, wypada wydać urzędowy komunikat przez właściwą instancję na temat wprowadzanego obchodu liturgicznego, najlepiej z komentarzem duszpasterskim i homiletycznym. Krótkie wskazówki powinny także ukazać się w lokalnym kalendarzu liturgicznym na kolejny rok.

W przypadku analizowanego przykładowo obchodu ku czci bł. Angeli Truszkowskiej w dokumentacji archiwum komisji liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski stwierdzamy, że procedura zatwierdzenia tekstów została spełniona, dekret Kongregacji został wydany dla diecezji polskich w dniu 25 stycznia 1995 roku⁵³ wraz z komentarzem zamieszczonym w liście wiodącym, w którym Kongregacja wyjaśnia, że wspomnienie ma rangę dowolnego, a w przypadku aspiracji poszczególnych diecezji polskich do otrzymania obchodu wyższej rangi, odpowiednią procedurę powinni przeprowadzić zainteresowani biskupi⁵⁴. Kolejnych etapów

⁵² Instrukcja *Liturgiarum authenticarum*, pkt 127.

⁵³ Pismo Kongregacji Prot. 238/94/L z dn. 25.01.1995, Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 1 („Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów 1963–1992”), s. 577–591.

⁵⁴ Pismo Prefekta Kongregacji kard. A. Javierre do Przewodniczącego KEP, Prot. 2295/93/L, 2488/93/L, 238/94/L z dn. 31.06.1995, Archiwum Komisji liturgicznej KEP,

wyznaczanych przez późniejszą instrukcję *Liturgiam authenticam* nie udokumentowano, co oczywiście w tamtym czasie nie było wymogiem.

Podsumowanie

Przedstawiliśmy główne zasady i procedury wprowadzania nowych obchodów liturgicznych po Soborze Watykańskim II, w świetle dokumentów Stolicy Apostolskiej, dokonując pogłębionej analizy zagadnień związanych z kalendarzami partykularnymi (narodowymi, diecezjalnymi i zakonnymi) i jednocześnie podejmując próbę zestawienia wymogów z faktycznymi działaniami właściwych gremiów. Przystudiowane zagadnienia ogólne pozwoliły na dokonanie porównania i lektury dokumentów dotyczących wybranego obchodu. Potwierdza to ogólne założenie, że archiwum Komisji liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski jest bogatym i wiarygodnym źródłem w badaniu przebiegu reformy liturgicznej w Polsce po Soborze Watykańskim II. Ważną obserwacją jest zauważenie, że większość wymogów normatywnych w badanym zakresie została zachowana, mimo iż część z nich weszła w życie później niż analizowane obchody.

W toku analiz zrodziły się pewne wątpliwości i pytania, które być może dojrzeją do stosownych działań także w zakresie dialogu między krajową konferencją biskupów a dykasterią właściwą dla spraw liturgii. Na przykład ściśle trzymanie się wymogu instrukcji *Liturgiam authenticam* pkt 79 oznaczałoby załączanie listy wszystkich biskupów uczestniczących w sesji episkopatu zatwierdzającej obchody ogólnokrajowe (jak pokazuje praktyka, takiej praktyki się nie stosuje, a dykasteria również o nią nie prosi w dostępnej dokumentacji). Z pewnością jednak dość już znaczna liczba nagromadzonych w ciągu dekad procedur mogłaby zostać przedstawiona w jasny sposób, ponieważ rozproszenie norm w różnych dokumentach może utrudniać ich wdrażanie. W toku studium okazało się zaskakującą trudnością podanie oficjalnego i aktualnego kalendarza liturgicznego diecezji polskich, co jest podstawą do wnioskowania w odpowiednim gremium, aby był on regularnie publikowany przez Kościół w Polsce. W strefie niejasności pozostaje kwestia precyzyjnego

Segregator 1 („Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów 1963–1992”), s. 1. Komplet zatwierdzonych tekstów znalazł się w załączniku do pisma.

określenia instancji zatwierdzającej obchody (szczególnie gdy idzie o instytut życia konsekrowanego na prawach diecezjalnych), a także zdefiniowanie określenia „rodzina zakonna”, które w praktyce bywa rozumiane różnie (zwłaszcza w relacji do prawnego terminu „agregacja”).

Ważnym wydaje się w świetle praktyki kościelnej przypomnienie o wymogu konsultacji z duchowieństwem i wiernymi, którzy mają być obejmowani nowym obchodem liturgicznym. Ten wymóg wymaga wyraźniejszego zakomunikowania w gremiach decyzyjnych. Jak się wydaje, nie jest też obecnie jasno określona procedura dotycząca korespondencji ze Stolicą Apostolską, rodząc wątpliwości, w jakim zakresie należy korzystać z instytucji Nuncjatury Apostolskiej. Podobnie gdy idzie o wyraźny wymóg tłumaczenia wybranych tekstów na język łaciński, pozostajemy i tutaj nadal, jak się zdaje, w sferze nieokreślonej. Te i inne kwestie, rodząc się z niniejszego studium, z pewnością mogą stać się przedmiotem kolejnych badań autora, podczas gdy dokonany przegląd norm i przykłady ich zastosowania stanowią przyczynek do uporządkowania procedur i zachowania ładu w bogatej przestrzeni kultu błogosławionych i świętych w Kościołach lokalnych.

Bibliografia

- Bishop E., *Liturgica historica*, Oxford 1962.
- Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, *Notificatio de dedicatione aut benedictione ecclesiae in honorem alicuius beati*, „Notitiae” 1998, s. 664.
- Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, *Notificatio de titulo Ecclesiae*, „Notitiae” 1999, s. 158–159.
- De hodiernis Gallicanum rerum vicibus, „Acta Sanctae Sedis” 40 (1907), s. 255.
- Franciszek, List apostolski w formie motu proprio *Magnum principium* zmieniający kanon 838 Kodeksu prawa kanonicznego, „Anamnesis” (2018) nr 1 (92), s. 7–9.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Calendaria particularia*. Instrukcja o rewizji kalendarzy partykularnych oraz własnych formularzy oficjów i mszy, 24.06.1970, „Wiadomości Diecezjalne (Kato-wice)” 41 (1973) nr 7–9, s. 137–148.

- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *De patronis constituendis. Normy dotyczące ustanawiania patronów*, 19.03.1973, „Anamnesis” (2016) nr 85, s. 15–17.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Liturgiæ authenticæ. Instrukcja o należytych wykonywaniu Konstytucji o Liturgii Świętej. 5: Stosowanie języków narodowych przy wydawaniu ksiąg rzymskiej liturgii*, 25.04.2001, „Anamnesis” (2002) nr 29, s. 11–46.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Notyfikacja dotycząca niektórych aspektów własnych kalendarzy i tekstów liturgicznych*, 20.09.1997, „Anamnesis” (2001) nr 27, s. 21–30.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Notyfikacja dotycząca niektórych aspektów własnych kalendarzy i własnych lekcjonarzy kościelnych „Liturgii Godzin”*, 27.06.2002, „Anamnesis” (2003) nr 34, s. 9–17.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Varietates Le-gitimæ. Instrukcja o należytych wykonywaniu Konstytucji o Liturgii Świętej. 4: „De Liturgia Romana et Inculturatione”*, 25.01.1994, „Liturgia Sacra” 2 (1996) nr 1–2, s. 5–32.
- List o. F. Małaczyńskiego OSB do Przewodniczącego Komisji z dn. 31.12.1993 r., L. dz. 150/93/PK, Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 4 („Przewodniczący Komisji”), s. 146.
- List o. F. Małaczyńskiego OSB do Przewodniczącego Komisji z dn. 31.10.1994 r., L. dz. 100/94/PK, Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 4 („Przewodniczący Komisji”), s. 101–102.
- List o. F. Małaczyńskiego OSB do Przewodniczącego Komisji z dn. 7.10.1993 (Ldz. 108/93/PK), Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 4 („Przewodniczący Komisji”), s. 165–167.
- List o. F. Małaczyńskiego OSB do Sekretariatu KEP z dn. 3.01.1995 r., L. dz. 2/95/PK, Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 3 („Konferencja Plenarna Episkopatu Polski”), s. 11.
- Nadolski B., *Wprowadzenie do liturgii*, Kraków 2004.
- Pismo Kongregacji Prot. 238/94/L z dn. 25.01.1995, Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 1 („Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów 1963–1992”), s. 577–591.
- Pismo Prefekta Kongregacji kard. A. Javierre do Przewodniczącego KEP, Prot. 2295/93/L, 2488/93/L, 238/94/L z dn. 31.06.1995, Archiwum Komisji litur-

gicznej KEP, Segregator 1 („Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów 1963–1992”), s. 1.

Pismo z Sekretariatu Episkopatu Polski do o. F. Małaczyńskiego OSB z dn. 12.01.1994 r., l. dz. 85/95/P, Archiwum Komisji liturgicznej KEP, Segregator 3 („Konferencja Plenarna Episkopatu Polski”), s. 10.

Rada dla wykonywania Konstytucji o Liturgii, *Comme le prévoit*. Instrukcja o tłumaczeniu tekstów liturgicznych, 25.01.1969, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 24 (1971), s. 320–329.

